

Péntek Imre

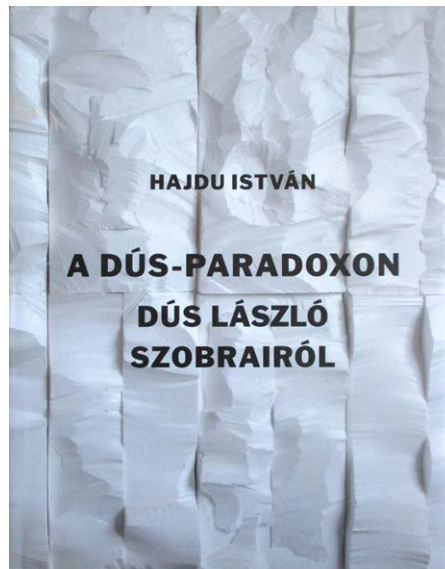
Plasztikai zárványok – feltámadásra várva

Hajdu István: A Dús-paradoxon Dús László szobrairól

Poligráf Könyvkiadó, 2020,
227 oldal, 4990 forint

A művészpályák néha radikálisan megváltoznak külső vagy belső hatásra, s a követők csak ámulnak és bámulnak, mi történt, amikor az egyik végtől a másikba esett a festő vagy a szobrász. A 60-as években indult alkotók – legalábbis Magyarországon – nem a legjobb időkben tették meg első lépéseiket. A rendszer – az 1956-os forradalom után – konszolidálta helyzetét, a kultúrpolitika a három T-t érvényesítve uralta a terepet. A párt sikerként könyvelte el Bernáth Aurél főiskolai tanárkodását, s a *Munkásállam* című seccója megfestését az új pártközpontba. A fáma szerint kedvenc tanítványai is segítettek neki, többek között Dús László, aki a főiskolai diploma után Zalaegerszegen telepedett le, ahol szívesen fogadták. Ám 1974-ben családotul disszidált Amerikába. Néhány év alatt felismerte, hogy a kádári stílussal ott nem fog érvényesülni, s áttért az absztrakt expresszionizmusra, amit Jackson Pollock, Willem de Kooning, Hans Hartung és más festők inspiráltak. A realista, figuratív alkotóból a nonfigurativitás követője lett.

Volt szerencsém lapozgatni egyik első amerikai albumát, egy fényűzően kivitelezett kötetet, melyben képeit ajánlotta az új közönségnek. Mi maradt? A színek érzékenysége, pazar játéka, a foltok kavalkádja, amelyeket néhány geometriai elem tagolt, szakított meg. Több ilyen album született az évek során, Dusból elismert amerikai festő lett. Idővel azonban visszatért Európába, Bolognában, Stuttgartban, Párizsban állított ki, majd 1994-ben a zalaegerszegi Mecénás Galériában mutatkozott be új képeivel, s a magángaléria szép kivitelű albumban mutatta be a hazatért festőt. Többben fényes hazai fogadtatást jósoltak neki, de ez nem következett be. Bár a hazatérés sikeresnek volt mondható – a Százados úti művészkolónián kapott műteremlakást –, a jelentős kiállítótermekbe nem jutott be. Két nagyobb kiállításáról adhatunk számot: a Kiscelli Múzeumban 2015-ben egy grandiózus installációt tett közzé, a Neon Galériában 2020-ban szobrait mutatta be. Mindkét kiállításáról Hajdu István írt kellő szakmai

felkészültséggel, a nemzetközi kontextusok figyelembevételével. Azért a *Zalai Hírlap* cikkíróját, Takács Istvánt nem kellett volna idéznie 1962-es kiállítása kapcsán, melyben az áll: „tehetségében legalább annyi, ha ugyan nem több a szobrászi, mint a festői elem.” Nos, én az ifjúkori képek ismeretében ezt nem tudom elfogadni. Dús szobrászat felé fordulása nem eleve elrendelt, hanem tehetségének egy (kétségtelenül váratlan) megnyilvánulása.

Hajdu Giacometti egyik korszakához hasonlítja a Dús-plasztikákat. Ahogy írja, „a geometrikusan szimbolizált világ ideálképe a lét egy magasabb szféráját jelenítik meg”. Ezek csíraszerűen törnek a magasba, törékeny, lassan anyagát vesztő formációk. Dús esetében Hajdu nem lát ilyen szellemi inspirációkat, „lucskos, anyagszerű” materializációt észlel, szerinte a művész „elemi indulatára bízta magát”, amikor ezt az új szobrászati anyagot megteremtette.

Kissé zavarba ejtő, hogy az elemző a hungarocell felhasználásáról ír, és annak esztétikai hatásáról elmélkedik, hiszen felsejlenek Schaár Erzsébet és Vilt Tibor hasonló kísérletei, de közli, a kettőnek nincs köze egymáshoz. Számomra az a furcsa, hogy a műtárgyjegyzékben csupa bronz- és műkő alkotás szerepel, amelyre nem vonatkoznak Hajdu következtetései. Viszont – Hamvasra hivatkozva – azt írja, „konceptió nélkül nincs szobrászat, a konceptió viszont kioltja a »tér-átélés« paroxizmusát”. Hát, ez lenne a „Dús-paradoxon”.

Ezután kapjuk meg a szobrok csoportosítását: az első csoport határozottan függélyes. A második csoport „festőibb, ha úgy tetszik, barokkosabb”. A nyúlánk hasábok reminiscenciáit „az expresszivitás habzása elmossa. Groteszk ritmusvarációk, fanyar lírával.” A minősítés továbbra is a gesztusszerűsége van, a művek a kicsipkézett tér művei. A szobrok a „hészterűség”, a forma zaklatottsággá tűnik fel, amely visszatér önmagába.

Serialitás. Ez jut eszembe, ha végigtekintek Dús plasztikáin. Az elemi ösztönök (ki)áradása. A végtelen variációk esetlegessége. Elveszni látszik a műalkotások egyéni arculata, csak a monotonia „járja végtelen táncát”. A képzelet feladványai ezek, amelyeket a szemlélőnek kellene megfejtenie. Élvezni a megoldozatlanság rébuszait.

A műtárgyjegyzékben címetek is találunk – *Építmény, Síremlék, Kerti szobor, Emlékmű, Sakkfigura* –, azonban ezek sem jelentenek bármilyen kapaszkodót, elnyeli őket a feláruló látvány Molochja. A Dús-paradoxon zátonyra futott, fogalmilag, vizuálisan és élményszerűen egyaránt. Hogy van-e innen bármilyen feltámadás? Nehéz erről bármit is mondani.